

et doctor non otio duplex debitum solves, a quo bifariam quæritur vel patribus respondere vel patriæ. Illud jam in fine sermonis perquam familiariter quæso, ut spreto novitiarum ratiuncularum puerilibus nugis, nullam lectitandis his tempus insumas, a quasdam resonantium sermunculorum taureas rotant, et oratoriam fortitudinem plaudentibus concinentiis evirant. Nævius et Plautus tibi ad elegantiam, Cato ad gravitatem, Varro ad peritiam, Gracchus ad acrimo-

niam, Chrysippus ad disciplinam, Fronto ad pompam, Cicero ad eloquentiam capessendam usui sint. Quisquis enim recentiorum aliquid dignum memoria scriptitavit, non et ipse novitios legit. Illi ergo revertitandi memoriæque mandandi sunt, de quibus isti potuere proficere quos miramur. Isthoc ego tamen amicitix testimonium aliquo forsitan plusculum familiariter intuli. Sed benivolentiæ tuæ ventâ impertiet amoris audaciam.

a Forte quæ dum, Atque ita legit Fabricius *Bibl. med.* tom. I, pag. 1078.

MAMERTI CLAUDIANI

PRESBYTERI VIENNENSIS

HYMNUS DE PASSIONE DOMINI.

Pange lingua gloriosi prælium certaminis,
Et super crucis tropæo dic triumphum nobilem :
Qualiter redemptor orbis immolatus vicerit.
De parentis protoplasti fraude a factor condolens,
Quando pomi noxialis b morsu morte corrui,
Ipse lignam tunc notavit, damna ligni ut solveret.
Hoc opus nostræ salutis ordo depoposcerat,
Multiformis proditoris arte ut artem falleret,
Et medelam ferret inde, hostis unde læserat.
Quando venit ergo sacri plenitudo temporis,
Missus est ab arce Patris natus, orbis conditor,
Atque ventre virginali carne factus prodiit,
Vagit infans inter arcta conditus præsepia,
Membra pannis involuta virgo mater alligat;
Et pedes, manusque, crura, stricta cingit fascia.
Lustra sex qui jam c peracta, tempus implens corporis

B Se volente natus ad hoc passioni deditus,
Agnus in crucis levatur immolandus stipite.
Hic acetum, fel, arundo, sputa, clavi, lancea,
Mite corpus perforatur : sanguis unda profluit.
Terra, pontus, astra mundus quo lavantur flumine
Crux fidelis inter omnes arbor una nobilis :
Nulla talem silva profert fronde, flore, germine.
Dulce lignum, d dulce signum, dulce pondus sustinet.
Flecte ramos arbor alta, tensa laxa viscera,
Et rigor lentescat ille quem dedit nativitas,
Ut superni membra regis miti tendas stipite.
Sola digna tu fuisti ferre pretium sæculi,
Atque portum præparare nauta mundo naufrago,
Quem sacer cruor perunxit, fusus agni corpore.

a Al. facta.

b Al. morsu in mortem.

c Al. per acta.

d Al. dulces clavos. Et mox sustinens.

CARMINA DUBIÆ AUCTORITATIS.

(Ex Collectione Pisaurensi.)

CONTRA POSTAS VANOS CARMEN.

Jam mihi polliceor sacris tua carmina libris
Condere, teque Dei flammatum nomine Christi,
Ora soluturum summo facunda parenti :
Incipe divinis tantum dare pectora rebus,
Subrectosque Deo sensus attollere terra :
Mox oculis cælo nova lux oriatur aperto,
Intrabitque sacer tacito per aperta meatu
Spiritus, et læto quatiet tua viscera flatu.
Eia age, tende chelym, et secundum concute pectus,
Magna movens abeat solitis impensa facultas
Carminibus, major rerum tibi nascitur ordo.
Non modo judicium Paradis, nec bella gigantum
Falsa canis : fuerit puerili ludus in ævo
Iste tuus, quondam decernerunt ludicra parvum :
Nunc animis gravior, quantum provectionis annis
Aspernare velis maturo corde camenas,
Et qualem castis jam congrua moribus ætas,
Atque tui specimen venerabile postulat oris,

C Suspice materiam, et divinos concipe sensus.
Si decus e falsis aliquod nomenque tulisti,
De vacuis magnum rebus, cum licta vetustis
Carminibus caneres, vel cum terrena referres
Gesta triumphantum laudans insignia regum,
Non equidem ex illis tu laudem sumere dignus,
Quos magis ornabas opulenti munere verbi :
Quanto major ab his crescet tibi gloria cæptis,
In quibus et linguam exercens, mentem quoque san-
ctam
Erudiens, laudemque simul vitamque capesses :
Dumque legis catus, et scribis miracula summi
Vera Dei, propior disces et carior ipsi
Esse Deo : quem dum credens miraris, amare
Incipies, et amando recte illabere Christo.
Hactenus illa tuæ vanæ tuba vocis in usus
Personuit vanos, modo celsior intonat actus.
Nosce magis causas rerum et primordia mundi.
Ne vagus innumeros Epicuri somnia mundos,
Quos atomis demens per inane parentibus edit,

Irritum in vacuum spatio pectore quæras :
 Legifer antiquo venerandus nomine Moses,
 Compositum prima repetens ab origine mundum
 Instituentem Deo curas tibi solvet iuvenes :
 Formatumque hominem limo, et spiramine sacro
 Afflatum referens, cuius sit munere cunctis
 Celsior in terra spirantibus, ipse docebit :
 Neu te ceu lapides Pyrrhæ, argillamve Promethei,
 Contemnas, quem summa manus vultuque animoque
 Sublimem et propria dignatus imagine finxit.
 Cognosces ibidem, ne pergas tradere fati
 Arbitrium nostri, quæ nos sententia letho
 Vinxerit, et cuius vitam sub lege trahamus.
 Si mentem cælo jacies altius, et super astra
 Scire cupis quid sit, vel quid fuerit prius ævo,
 Et mundo et sæclis docet ulteriora Joannes.
 Principio Verbum, inquit, erat, Deus obside Verbo
 Gaudebat, Verbumque Dei simul, et Deus idem
 Verbum erat, hoc Verbum, sine quo nihil, omnia per
 quod,

Omnia, et æterno natura omnis famulatur
 Strata Deo, geniti nupem, genitoris adorant
 Cunctaque per genitos in majestate paterna
 Regnantem Dominum jam lingua fatemur Iesum :
 Nomine quo fundata salus tæc nostra, fidesque
 Nititur, æternæ tendens in sæcula vitæ.
 Hujus divino mortales munere fulti
 Assequimur fragiles castis evincere factis
 Naturam, et rigida disrumpere vincula mortis,
 Et non corporeis in corpore legibus uti,
 Sectantes divina Dei vestigia Christi,
 Mente animam, corpusque sacris moderante sub ar-
 mis :

Mens quoniam subjecta Deo capit arma salutis,
 Inque animam carnemque suam regnum obtinet, et fit
 Jure potens homo quisque sui, qui deditus uni
 Æternum Domino proprios regnator in artus
 Efflicitor, vitibus invictus, et osor iniqui,
 Fortior adversis virtutibus, ordine justo :
 Verus homo, quia mente potens, in qua rationis
 Lumen habet, famulos nullo certamine sensus
 Temperat, et placidis sua pectora flectit habenis ;
 Tu, cui mens generosa superni seminis ignis
 Ardet in æthereis animo conscendere gressus,
 In gremio Domini caput insere : mox inhiant
 Proflua lacte sacro largus dabit ubera Christus,
 Divinoque tuam perfundet lumine mentem,
 Ut videas pulsa caligine magna tremendi
 Jura Dei, quibus omniparens sapientia Christus
 In sese remanens semper novat omnia rerum,
 Atque ut vult operum Deus arbiter esse suorum,
 Continet et mutat species et tempora vitæ,
 Porrigit aut retrahit cælum, mare, sidera, ventos,
 Qua fecit virtute, regens : docet exitus ingens
 Ægypti, mersusque mari fluente tyrannus,
 Et prius ipse graves elementa per omnia motus
 Expertus, quem cuncta tremunt, cui cuncta mini-
 strant.

Tempora namque uno tellus communis habebat
 Judæos, quæ sola Deo tunc lecta fuit gens :
 Et tamen illa Dei gravis hostibus ira superbis
 Permixtos inter populos discreta currit.
 Jam scio non dices, quod sors incerta procellas,
 Et mare casus agat, mare cum discedere jussum,
 Discessisse legas, siccamque rigentibus undis
 Inter aquas patuisse viam, rursusque solum
 Æquor ad imperium sancti virgamque prophetar,
 In liquidis remeasse sinus, in utroque maris vis
 Paruit, ut sanctis iter et vindicta daretur.
 Quid profugus Tharsum vates, quem sorte pericli
 In mare dejectum spatioso bellua rictu
 Cœpit, et innocuum vasta ructavit ab alvo ?
 Nonne docet ditone Dei mare et astra moveri
 Namque Deum frustra fugiens, quem cuncta tenentem
 Nemo fugit, movit cœli simul et maris iras.
 Omnipotentis enim Domini natura rebellem
 Cognoscens, timuit per se quasi conscia tutum

A Ferre reum, et ventis fugitivum vinxit et undis.
 Iste propheta Deo lectus terrere minaci
 Peccantes monitu populos, postquam grave dixit
 Exitium, fregitque reos, avertit et iras
 Numinis, impenso lavit sua crimina fletu,
 Extremumque diem fugit perversa Ninive.
 Non rex ille habuit fatum, qui morte propinqua
 Oravit Dominum, quem leges uoverat unum
 Flectere posse suas, consumptum intenderet ævum
 Longius, et meruit tria ducere lustra superstes
 Annis ipse suis, et non sua vivere sæcla.
 Nunc tria miremur textentem fata Platonem,
 Aut Arati numeros, et picta Manethonis astra.
 Dicant quæso ubi tunc rapidas nascentibus oras
 Ponebant, et quæ quibus ibant sidera signis,
 Cum pius Ezechias fidei virtute precepsus,
 Verteret astrorum cursus, cœlique meatus
 Turbaret jussi retro acto lumine solis ?
 Vel ducis imperio sancti cum sisteret idem
 Dilata solem nocte, ut victoria sacri

B Profligaretur populi, stetit orbe recurso
 Librans, ut magnos caperet lux aucta triumphos.
 Quid soboles virtusque Dei, et sapientia Christus ?
 Nonne satis vanis curas erroribus aufert,
 Nosque simul monitis et factis edocet, unum
 Cuncta Deum regere, et nil ut sine mente putemus
 Principis esse Dei, dicens non arbore frondem,
 Aere non volucrum, sine jussu decidere ; cumque
 Omnipotens verbo sternit mare, vel pede calcat,
 Et verbo mortes abigit, vel demones urget,
 Aut reduces animas in corpora sancta remittit,
 Jamque diu exanimis tumulis jubet ire reclusis,
 Integratque putres vita remeante sepultos.
 Nonne potestatem propriam satis indicat auctor,
 Qui solus naturam omnem vitamque gubernat ?
 His precor, his potius studiumque operamque legendis
 Scribendisque vove ; cane grandia cœpta Tonantis,
 Scribe creatarum verbo primordia rerum,
 Et chaos ante diem, primæque crepuscula lucis,
 C Quæque dehinc variis elementa per omnia sæclis
 Dicta vel acta Deo, per sancta volumina disces,
 Quæ docuit tabulis legalibus indita Moses,
 Aut Evangelici quæ lex nova Testamenti
 Signat, operta prius retegens mysteria Christum :
 Tunc te divinum vere memorabo poetam,
 Et quasi dulcis aquæ potum tua carmina ducam :
 Cum mihi nectareos summis a fontibus haustus
 Præbebunt, Dominum rerum retinentia Christum,
 Atque tuam pollere libere mentem,
 Ut simul oris opes a te mentisque capessam :
 Et quem cognato junctum mihi fœdere letor,
 Gratuler hunc sancta sub religione propinquum :
 Nec cum mortali solvendis corpore vincis
 Perpetuo sanctum complectar pignore * * .

IN JACOBUM, MAGISTRUM EQUITUM.

Per cineres Pauli, per cani limina Petri,
 Ne laceres versus, dux Jacobe, meos ;
 Sic tua pro clypeo sustentet pectora Thomas,
 D Et comes ad bellum Bartholomæus eat :
 Sjc ope sanctorum non barbarus irruat Alpes :
 Sic tibi det vires sancta Susanna suas.
 Sic quicumque ferox gelidum tranaverit Istrum,
 Mergatur ; volucres ceu Pharaonis equi :
 Sic Geticas ultrix feriat rhomphea catervas,
 Romanasque regant prospera tela manus ;
 Sic tibi det magnum moriens conviva triumphum,
 Atque tuam vincant dolia fusa sitim :
 Sic nunquam hostili maculetur sanguine dextra,
 Ne laceres versus, dux Jacobe, meos.

CARMEN PASCHALE.

Christe potens rerum, redeuntis conditor ævi,
 Vox summi sensusque Dei : quem fudit ab alta
 Mente Pater, tantique dedit consortia regni.
 Impia qui nostræ domuisti crimina vitæ.
 Passus corporea mundi vestire figura,

Affarique palam populos, hominemque fateri :
 Quemque utero inclusum Marie, mox numine viso
 Virginei tumere sinus, innuptaque Mater
 Arcano stupuit compleri viscera partu,
 Auctorem paritura suum. Mortalia corda
 Artificem rexere poli, mundique repertor
 Pars fuit humani generis; latuitque sub uno
 Pectore qui totum late complectitur orbem;
 Et qui non spatium terræ, non æquoris unda,
 Non capitur cœlo, parvos confluit in artus.
 Quin et supplicii nomen, nexumque subisti,
 Ut nos subriperes letho, mortemque fugares
 Morte tua : mox æthereas evector in auras,
 Purgata repetis lætum tellure parentem.
 Angustum foveas, festis ut sæpe diebus
 Annua sinceri celebret jejuniâ sacri.

Εἰς τὸν Σωτήρα.

Ὁ πυρὸς ἀεὶ ἀόριστος σαφὴν ὁδὸν φυλάσσει,
 Ἐμβεβαῶς κόσμοιο παλιανδίνητον ἀνάγκην,
 Χριστὲ θεοδότηιο βίου φυσίζοις πηγῇ,
 Πατὴρ ἀσημάντοιο θεοῦ προτόσπορι φωνῇ,
 Ὅς μάγα μητρῶων τοκετῶν ἐγκύμια φέρτον,
 Καὶ γόνων αὐτοτίλειστον ἀνυμφεῦτων ὑμναίων
 Στήσας Ἀσσυρίης γενεῆς ἑτερόφρονα λύσσει,
 Ὅργια δ' εἰδῶλων κενῶν ψευδῶνυμα λίσσει,
 Αἰθέρος ἀμφιβέδθηκας ἐφ' ἐπτάζωνον ὄχητα,
 Ἀγγελικαῖς περὶ γαστρὶν ἐν ἀρήτοισι θαλάσσειν.
 Ἰλαθὶ παργενίταιο θεοῦ πρεσβήτιον ὄμμα.
 Φρουρὴ βίου, σῶτερ μερόπων, αἰῶνος ἀνάσσειν.

Εἰς τὸν Δεσποτὴν Χριστόν.

Ἄρτιφανὲς παλιούχε, παλαιγενὲς, οὐδὲ νεοττέ,
 Αἰὼν ἰὼν προῶντε, ὑπέρτατε, ὕστατε Χριστέ,
 Ἀθανάτοιο Πατρός, καὶ ὁμόχρονε, πάμπαν ὁμοιο.

LAUS CHRISTI.

Proles vera Dei, cunctisque antiquior annis,
 Nunc genitus, qui semper eras, lucisque repertor
 Ante tuæ, matrisque parens : quem misit ab astris
 Æquævus Genitor, verbique in semina fusum
 Virgineos habitare sinus, et corporis arcti
 Jussit inire vias, parvaque in sede morari :

A Quem sedes non ulla capit : qui lumine primo
 Vidisti quidquid mundo nascente crearas.
 Ipse opifex, opus ipse sui, dignatus iniquas
 Ætatis sentire vices et corporis hujus
 Dissimiles perferre modos, hominemque subire,
 Ut possit monstrare Deum, ne lubricus error,
 Et decepta diu varii solertia mundi,
 Pectora tam multis sineret mortalia sæclis
 Auctorem nescire suum. Te conscia partus
 Mater, et attoniti pecudum sensere timores.
 Te nova sollicito lustrantes sidera visu
 In cœlo videre prius, lumenque secuti
 Invenere Magi, tu noxia pectora solvis,
 Elapsasque animas in corpora functa reducis,
 Et vitam remeare jubes. Tu lege recepti
 Muneris, ad Manes penetras, mortisque latebras
 Immortalis adis ; nasci tibi nam fuit uni
 Principium, finisque mori : sed nocte refusa,
 In cœlum, Patremque redis, rursusque perenni
 Ordine purgatis adimis contagia terris.
 B Tu solus, Patrisque comes : tu Spiritus insons,
 Et toties unus, triplicique in nomine simplex.
 Quid, nisi pro cunctis, aliud? quis credere possit
 Te potuisse mori, poterat qui reddere vitam?

MIRACULA CHRISTI.

Angelus alloquitur Mariam, quo præscia verbo
 Concipiat, salva virginitate, Deum.
 Dant tibi Chaldæi prænuntia munerâ reges,
 Myrrham homo, rex aurum, suscipe thura Deum.
 Permutat lymphas in vina liquentia Christus :
 Quo primum facto se probat esse Deum.
 Quinque explent panes, pisces duo, millia quinque ;
 Et Deus ex parvo plus superesse jubet.
 Editus ex utero cæcus nova lumina sensit,
 Et stupet ignotum se meruisse diem.
 Lazarus e tumulo, Christo inclamante, resurgit,
 Et duræ mortis lex resoluta perit.
 C Nutantem quatit unda Petrum : cui Christus in alta
 Et dextra gressus firmat, et ore fidem.
 Exsanguis Christi contingit femina vestem ;
 Stat cruor in venis : fit medicina fides.
 Jussus post multos graditur paralyticus annos,
 Mirandum, lecti portitor ipse sui.

ANNO DOMINI CCCCL.

SANCTUS PATRICIUS,

HIBERNORUM APOSTOLUS.

PROLEGOMENA.

GALLANDII PROLEGOMENON DE S. PATRICIO.

(Galland. Bibl. Vett. Patr. tom. X.)

I. Sancti Patricii res gestas Probus, Jocelinus alii- C recentiores autem Usserius (a), Bollandiani (b) ac que medii ævi scriptores litteris consignarunt, quorum tamen auctoritas haud firmo talo consistit. Inter Tillemontius (c) certiora tradiderunt. Ea vero hic fuse persequi neque libet neque vacat, si ratio im-

(a) Usser. Britann. eccl. antiq. cap. 17, pagg. 425 seqq. edit. 2 Londin. 1687.

(b) Bolland. Act. SS. Mart. tom. II, pag. 517

seqq.

(c) Tillem. Mém. eccl. tom. XVI, pagg. 452, 781 seqq.